

Hvordan lyder det når man er fuld?

En fonologisk analyse af alkoholiseret tale i Curlingklubbens Julefrokost og Bjorholms Corner Julekalender.

*Dennis Østergård Andersen, Aarhus Universitet, Nordisk Sprog og Litteratur
202205944@post.au.dk / denseandersen@gmail.com*

*Karoline Bloch, Aarhus Universitet, Nordisk Sprog og Litteratur
202205861@post.au.dk / KarolineBlochs@hotmail.com*

Emneord: palatalisering, sekundær artikulation, udtale efter alkoholindtagelse, fonologi, snøvlen

Key words: Palatalization, alcoholic speech production, Danish phonology, slurred speech

Om forfatterne:

Dennis Østergård Andersen studerer Nordisk Sprog og Litteratur på sit 3. semester. Hans akademiske interesser er obskure sproglige fænomener, fx. alkoholiseret tale og dennes fonologiske processer.

Karoline Bloch studerer Nordisk sprog og litteratur på sit 3. semester. Hendes akademiske interesser ligger indenfor fonologi, morfologi og sprogudvikling, herunder specifikt betydningsmodificering og effekt af L2-sprog i L1-kontekst.

ABSTRACT

This article presents a suggestion for how to ethically examine changes in speech production caused by alcohol consumption. Specifically, the study examines palatalizations of consonants in speech in two different settings: One in the setting of a podcast Christmas party and the other of social media hosts who each drink 24 beers. We have been able to describe the phonological and auditory features of palatalization and also measure the increase of palatalization in speech from increasingly drunk speakers. We have used Curlingklubben's podcast for a qualitative analysis. We have found that under the influence of alcohol the tongue control is diminished, and we suggest that it is therefore more likely to produce palatalization. We have used Bjorholms Corner Julekalender for a quantitative study from which we found that the increase in palatalization has some correspondence with intake of alcohol in one speaker and that /l/ /g/ /k/ and /t/ were the phonemes most affected. This article contributes to our understanding of the influence that alcohol has on human speech using publicly available recordings of drunk speakers.

1. ETIK OG METODE I ANALYSE AF ALKOHOLPÅVIRKET SPROG

Måden hvorpå alkohol påvirker udtalen, har akademisk og samfundsmæssig interesse. Der er forsket i alkoholens effekt på kognitive såvel som motoriske færdigheder, men alkoholens effekt på en talers sprog er ifølge Pisoni & Martin kun undersøgt i begrænset omfang (1989: 577). At undersøge fonetiske og fonologiske forhold i påvirket tale er målet med denne artikel.

Udfordringen ved emnet ligger i høj grad i etiske overvejelser. Da der er med alkoholindtagelse at gøre, er det svært at lave undersøgelser og lydoptagelser uden at skulle etisk forsvare at informanter skal indtage alkohol i en forsøgskonstellation. Med udgangspunkt i to cases mener vi at have fundet en unik mulighed for at videreudvikle på dele af den eksisterende forskning samt bidrage med nye overvejelser og ikke mindst gøre dette på en etisk forsvarlig måde. Den tidligere P3-podcast, *Curlingklubben*, udgav i 2022 en podcast i tre dele, hvori de to værter og deres redaktør gennemgik tidligere episoder i løbet af en julefrokost. Den løsslupne julefrokoststemning tog overhånd, og den endelige optagelse endte i et kaos af fulde værter og alkoholpåvirket snøvlen. Dette mener vi kan udgøre en god kilde til data med alkoholpåvirket tale. DR er et mediehus der vægter flow i udsendelserne højt, og da disse afsnit blot skulle være tre timer i alt, er der, i hvad der efter *Curlingklubbens* eget udsagn endte som godt syv timers optagelser, blevet klippet kraftigt ned. Da vi vil afdække, hvorvidt alkoholen har en indvirkning på talesproget, og vi på grund af klipningen ikke kan holde styr på antal genstande indtaget o. lign., har vi valgt en anden case til at kunne afdække netop dette spørgsmål. Vores anden case er hentet fra en facebookserie kaldet *Bjorholms Corner Julekalender*, som er en julekalender i 24 afsnit af varierende længde. Alle afsnit er optaget den samme dag, og man følger en vennegruppe, der hver især indtager én genstand for hvert afsnit. Her får vi mulighed for at følge med i hvordan de samme taleres udtale gradvist ændres som resultat af øget mængde alkohol. Begge disse cases giver mulighed for at udføre denne undersøgelse på etisk forsvarlig vis, da de er lavet uden opfordring til at indtage alkohol fra vores side. Denne artikel vil forsøge at tilnærme sig en karakteristik af et fonologisk fænomen vi mener at identificere, samt vise hvordan denne form for undersøgelse kan laves uden at skulle bede informanter om at indtage store mængder alkohol.

I *Curlingklubbens* Julefrokost del 1, kan man høre værten Christian Bondes satiriske efterligning af en fuld person (Bonde & Fantino 2022a: 23:20). Værterne taler om at sende en e-mail i beruset tilstand, og Christian Bonde giver et eksempel på indhold, der kunne skrives af en beruset person, da han siger "Søren, vi har altid elsket dig". I et forsøg på at lyde fuld udtaler han sætningen: ['sɔ̃ːʁən vi ha æltið 'ɛːliskieð 'dæɪ]. Hans påtagede "fuldetale" gav anledning til undren hos os: Hvor kommer hans forståelse for snøvlede tale fra? Den er ikke grundet i hvad videnskaben ved om dansk alkoholpåvirket tale. Derimod viser det dog, at der er en form for forståelse af den palataliserede tale, og at det er et fænomen, som han kan gengive og forbinder med beruset tale. Christian Bondes eksemplificering (eller parodi) af alkoholiseret tale i sætningen "Søren, vi har altid elsket dig" indikerer at han, bevidst eller ubevidst, har en forforståelse af hvordan påvirkede mennesker taler. I denne artikel ser vi nærmere på netop dette fænomen.

2. ALKOHOLENS EFFEKT

Hvordan lyder det, når man er fuld? Og hvordan ved vi hvordan det lyder, når man er fuld? Ifølge Burns, Nusbaumer og Reiling, hvis forskning fokuserer på hvordan bartendere identificerer alkoholpåvirkede individer, er “slurred speech” centralt sammen med to andre faktorer i opførelsen: klodsethed og “bothering others” (Burns et al. 2003: 180). I dette studie bruges begrebet “slurred speech” selvom det ikke defineres yderligere. Det er ikke muligt for os at vide, om palatalisering hører med under deres definition af “slurred speech”. Det får os dog til at spørge; hvad er “slurred speech”? Er det et videnskabeligt beviseligt fænomen og hvordan forklares effekten?

Alkohol er almindeligt kendt for at være et CNS-dæmpende stof, også kendt som Central Nervous System depressant, betydende at det har en sløvende effekt på det centrale nervesystem hos den som indtager stoffet. Dette betyder blandt andet at en person med øget alkoholkoncentration i blodet vil opleve en række bedøvende effekter, der påvirker kognitiv intelligens, reaktionstid, reflekser, neurotransmission m.v. (Pisoni & Martin 1989: 577).

Der findes evidens for at alkohol reducerer muskulær kontrol og koordination, hvilket påvirker udtalen. Pisoni og Martin (1989) undersøgte alkoholpåvirket tale og fandt gennem målinger af vokallængde, tonehøjde, assimilation og palatalisering evidens for ændringer i disse efter alkoholindtag. Deres studie viste at alkohol primært havde indflydelse på udtalen af /l/ og /r/, efterfulgt af /n/, /ŋ/ og /d/ (1989: 581). Fonemet /l/ lyder også anderledes end ”normalt” i vores case optagelser, hvor eksempelvis “lytterne” i Curlingklubbens julefrokost udtales [ˈlʲɪdɐnə] med palatalisering på /l/.

Christian Bondes imiterede fuldetale indeholder palataliseringer på /s/, /t/, /l/ og /k/-fonemerne, hvilket indikerer at palatalisering med en vis sandsynlighed er noget vi forbinder med tale påvirket af alkohol. I Pisoni og Martins undersøgelse af alkoholens effekt fik de folk til at lytte til et lydclip og bad dem derudfra vurdere, hvorvidt sprogbrugeren var påvirket af alkohol eller ej. Her fandt de at lyttere i 73,8% af gangene kunne svare korrekt på, hvorvidt en taler var påvirket eller ej (1989: 5). Dette mener vi understøtter opfattelsen af alkoholpåvirket tale som noget man har en underbevidst forståelse for.

Pisoni og Martin fandt dog intet gennemgående mønster i forhold til hvilke fonemkonstruktioner der var hyppige i alkoholpåvirket tale. Dette går imod resultaterne fra et andet, lignende studie, som fandt at der er en forlængelse af fonemlængde efter indtag af alkohol, men at det er koncentreret i de konsonantale segmenter (Lester & Skousen 1974). Forfatterne viser spektrogrammet for ordet “locomotive”, som illustrerer at den primære forlængelse er ved /k/ (s. 234). Forlængelsen af /k/ fonemer er dog begrænset til visse betingelser, såsom at det kun sker på trykssvage fonemer. Desuden fandt Lester og Skousen, at affrikater blev til frikativer, således at /tʃ/ eksempelvis erstattes af /ʒ/ i ordet church og /ʃ/ af /ʒ/ i ordet judge, som bliver til hhv. [ʒɑ̃ʃ] og [ʒɑ̃ʃ] (Lester & Skousen 1974: 234).

Det er relevant at nævne at tidligere studier rapporterer om data baseret på engelsk, mens vi i denne undersøgelse er interesserede i at kortlægge enkelte fonologiske afvigelser i dansk, alkoholpåvirket tale. Vi har valgt et specifikt fokus på palatalisering frem for andre udtalemæssige afvigelser fra

værternes sædvanlige udtale, fordi det vil give mulighed for at gå i dybden og dermed undersøge om det er muligt at opstille sammenhæng mellem indtaget af alkohol og palatalisering så grundigt som muligt. Derfor vil vi også forsøge at udfordre Pisoni & Martin i deres vurdering af mangel på et gennemgående mønster. De hævder nemlig ud fra Lester og Skousens undersøgelse at “no general pattern emerged from the analyses” (Pisoni & Martin 1989: 578).

2.1 Stor mangel på feltet

Palatalisering efter indtagelse af alkohol er så vidt vi ved ikke blevet undersøgt inden for dansk lingvistisk forskning. Der er visse begreber hvis betydning kan virke overlappende for palatalisering eller snøvlende tale såsom *articulatory undershoot*, hvilket beskriver den svækkelse af udtale der kan opstå som resultat af en forhastet udtale. Et eksempel kan være når “recognition” udtales [rɛxə'niʃən] og “saving” udtales som [sɛvɪŋ] (UCLPALS 2020) frem for deres sædvanlige udtale som [rɛkəg'niʃən] og [seivɪŋ]. Vores fokus er derimod ikke på udtaleændringer som resultat af hastighed men derimod på ændringer i udtale som resultat af alkoholindtag.

Vi mener at have fundet en måde at undersøge alkoholiseret tale i det Labov kalder *the vernacular* (Labov 1984: 3). Når Labov taler om *the vernacular* så taler han om muligheden for at få den naturlige tale frem. Han siger selv at det er tale, hvor et minimum af opmærksomhed er på talen. Derfor giver dette de bedste resultater, hvis man vil undersøge naturligt forekommende tale (Labov 1984: 3). I vores cases er der tale om hhv. radioværter som formentlig vil tale lidt mere professionelt i studiet end ellers, og et par venner, som bare hygger sig i deres fritid. Derfor mener vi det er muligt at komme ret tæt på en naturlig tale som kan undersøges. Disse medier ligger offentligt tilgængelige, og har heller ikke været udsat for opstilling af forsøg, som måske ville få dem til at tale tydeligere eller mere korrekt end de normalt ville under påvirkning af alkohol.

2.2 Palatalisering

Fonologi er studiet af lydsystemer i et sprog. Her er fokus på hvordan lyde organiseres og bruges i kommunikationen. En fonologisk analyse beskæftiger sig med, hvordan fonemer opfører sig og ændrer sig i ord. Inden for dette felt undersøger man altså hvordan sproglyde produceres og hvordan de fungerer i en given kontekst og udleder derfra mønstre.

Palatalisering defineres som en hævnung af fortungen i retning af den hårde gane. Det er blot en sekundær artikulation. Grønnum beskriver dette som “[hvis] to indsnævringer ikke er lige kraftige, kaldes den snævre for den primære, den mindre snævre for den sekundære artikulation” (Grønnum 2009: 160).

Der dannes en form for [j]-lyd som er let forsinket i forhold til det fonem som faktisk udtales. Dette noteres ofte inden for International Phonetic Alphabet som et lille hævet j, i lydskrift altså gengivet som [j̥]. På dansk forbindes palatalisering ofte med /t/-fonemet (Heegård Petersen et al. 2022: 158), som eksempelvis i ordet “typisk”, der kan udtales som [ˈt̥ɪbɪsg], hvori fortungen hæves en smule forsinket fra selve /t/-fonemet.

Palataliseringen af et /t/-fonem er ikke en selvstændig betydningsadskillende enhed, så det er ikke at forveksle med fonemkonstruktionen /t+j/ som vil kunne ændre betydningen af et ord som for eksempel “tære” [ˈtæ:ɹ] til “tjære” [ˈtjæ:ɹ]. Om man udtaler “typisk” med eller uden palatalisering er irrelevant for ordets betydning, da der fx i [ˈtʏbisq] ikke er tale om et nyt leksem hvis man fjerner palataliseringen.

I sociolingvistiske studier er palatalisering et velkendt emne, da man har fundet at mange multietnolekter, fortrinsvis fra Aarhus, Odense og København, ofte bruger dette /t/ med palatalisering, for eksempel ved “ti tusind” [ˈti ˈtʏsən]. (Heegård Petersen et al. 2022:158). Palatalisering på /t/-fonemet er det mest almindelige i forhold til palatalisering.

Grønnum fremhæver, at alle konsonanter som følges af en palatal vokal eller konsonant har ”en blid palatalisering”. I fx et ord som “din” vil der være en meget svag form for palatalisering på /d/, da /i/ er en palatal vokal (2009: 161). På dansk vil det altså kunne transskriberes som [ˈdʲinʔ]. Dog siger Grønnum, at man normalt ikke gør dette, da palatalisering foran en palatal lyd er “en simpel følge af den koordinering af taleorganernes bevægelser som altid finder sted”. Denne konstante palatalisering er væsentlig for denne artikel og er vigtig at holde sig for øje, da dette studies eksempler på snøvlen netop er palataliserede ord, som for eksempel i “lytterne” [ˈlʏdɐnə], men mere herom senere. Hertil er det også værd at nævne at Grønnum siger, at det danske /l/ altid er svagt palataliseret (2009: 161), hvilket vi ligeledes vil vende tilbage til.

2.3 *Fra podcasts til julekalender*

At indsamle data fra informanter, som har indtaget alkohol, er ikke uden etiske udfordringer, og derfor er det oplagt at analysere eksisterende, optaget data fra medier hvori der indtages alkohol. Professionelle podcasts optages i lydstudier i mediehuse, mens andre medier gerne optages i private hjem uden adgang til samme udstyr. De to medier vi bruger som grundlag for denne undersøgelse spænder ligeledes bredt i produktionskvalitet: *Curlingklubben* er produceret af DR, og på trods af at den i dette tilfælde foregår i en af værternes private hjem, er lyden optaget med professionelt udstyr. Det andet medie, *Bjorholms Corner Julekalender*, er produceret privat af deltagerne og delt på Facebook. Den store forskel på lyd kvalitet i de to medier gør, at vi i denne artikel ikke vil lave direkte sammenligninger af data fra de to kilder, da hvert medie har forskellige styrker grundet forskellige formater.

Derfor bliver strukturen således at der i første del af analysen undersøges palataliseringer og hvad disse karakteriseres ved i de tre afsnit af ‘*Worst of Curlingklubben - den store julefrokost*’ (Bonde & Fantino 2022). Her møder vi Christian Bonde, Maria Fantino og producerende redaktør Joachim Holmgaard. Ved denne podcast er det dog ikke muligt at danne et overblik over værternes indtag, og ej heller deres promise, så fokus i den analyse vil være på det lydlige aspekt frem for det kvantitative.

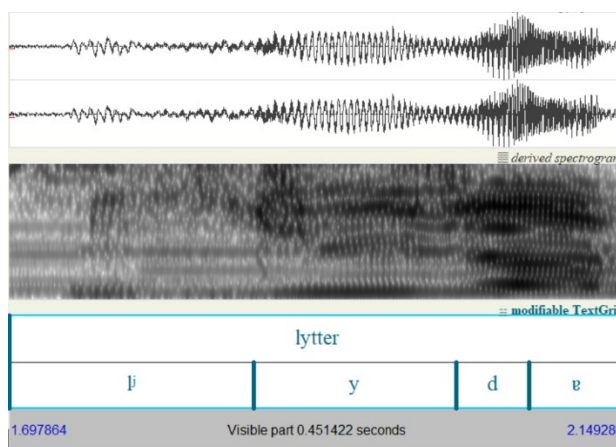
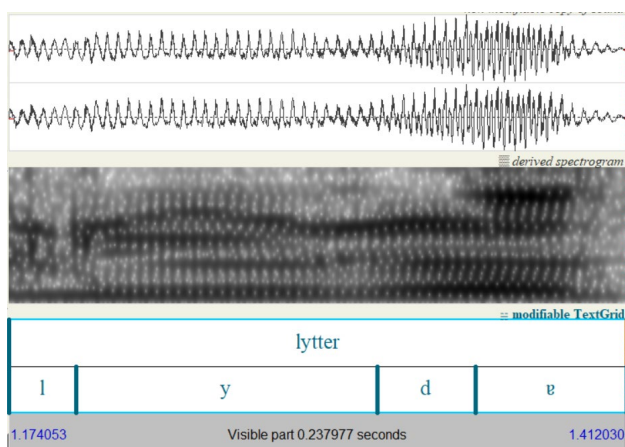
I anden del af analysen vil vi kigge på *Bjorholms Corner Julekalender* (Bjorholm 2019), der er et selvproduceret medie optaget i Sønderjylland. Som nævnt, grundet den private produktion, er lyd kvaliteten ikke af samme kvalitet som DR-podcasten, men julekalenderen kan derimod være behjælpelig med at danne et overblik over udviklingen af palatalisering gennem processen de gennemgår ved at indtage alkohol. I løbet af 24 afsnit, alle optaget samme dag, indtages der en

genstand per episode samt et shot snaps hvert syvende. Denne case muliggør en undersøgelse af sammenhængen mellem palatalisering og indtagelse af alkohol. Hvad der er værd at bemærke er, at Bjarholms Corners Julekalender er optaget i Sønderjylland, hvorimod Curlingklubbens podcast er optaget i København. Ved at udføre undersøgelsen med cases fra 2 forskellige regioner mindsker vi risikoen for at palatalisering i alkoholfpåvirket udtale er et udtryk for en dialektal variant. Vi antager derfor at vi ikke beskriver regionale, dialektale fænomener.

3. AKUSTISK ANALYSE AF PALATALISERING I SNØVLENDE TALE

I spektrogrammer herunder viser vi udvalgte ordpar fra forskellige optagelser, udtalt af samme taler, nemlig Curlingklubbens producerende redaktør, Joachim Holmgaard. Figurerne illustrerer det akustiske signal for ordene “lytter” og “kom(mer)” udtalt både ædru og under påvirkning af alkohol.

De palataliseringer vi hører i Joachims fuldetale fra *Worst of Curlingklubben - den store julefrokost* (Bonde & Fantino 2022), er sammenlignet med ordeksampler fra programmet *”Curlingklubben Special – Worst of 2021”* hvori værterne ikke indtager alkohol. Det er værd at bemærke, at disse spektrogrammer har en del baggrundsstøj grundet baggrundsmusikken i podcasten.

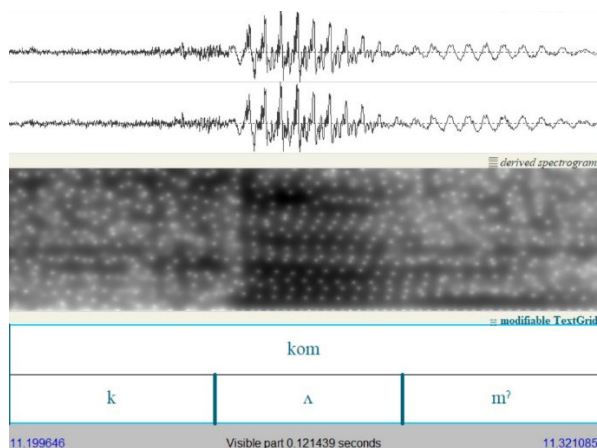

Figur 1: Optagelse af ordet “lytter” i ædru tilstand **Figur 2:** Optagelse af ordet “lytter” i påvirket tilstand

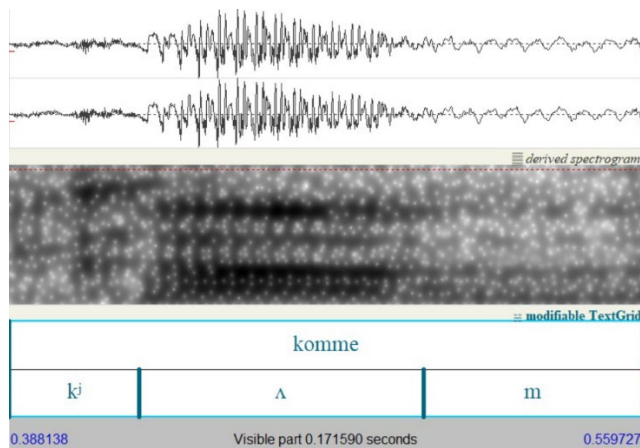
Figur 1 viser Joachim Holmgaards udtale af “lytter” i ædru tilstand, og figur 2 viser hans udtale af “lytter” i påvirket tilstand. Vi ser her markante forskelle i fonem /l/. Først og fremmest ses en meget længere varighed af /l/-fonemet i figur 2. Varigheden af det ædru /l/ er blot på 25 ms, hvorimod det påvirkede /l/-fonem har en varighed på 179 ms. Derudover observerer vi en stor forskel i periodiciteten på de to fonemer. I figur 1 observeres en regelmæssig svingningsperiode, som er at forvente i approksimanten /l/. Samtidig observeres også stemthed i bunden af spektrogrammet af det “ædru” /l/-fonem, og heller ikke megen friktion i de høje frekvenser. Ser vi derimod på figur 2, observerer vi det direkte modsatte.

I Figur 2 observerer vi en meget uregelmæssig svingningsperiode i lydbølgerne. Det stemte /l/ mister altså noget af dets stemthed i den påvirkede tilstand. Vi ser også at stemtheden i spektrogrammet er meget mere kaotisk og støjfuldt i figur 2. Afgrænsningen mellem /l/ og /y/-fonemet i figur 2, er langt

mindre tydelig og med meget mere støj end i figur 1. Spektrogrammerne viser en tydelig forskel på de to /l/ fonemer, og vi har auditivt vurderet at det vi observerer ske i udtalen, er en palatalisering på /l/-fonemet i Holmgaards påvirkede tilstand.

Figur 3: Optagelse af ordet "kom" i ædru tilstand

Figur 4: Optagelse af ordet "komme" i påvirket tilstand

Med en sammenligning af /k/ fonemer fra de to podcasts får vi mulighed for at undersøge samme fænomen for en ustemt konsonant. Vi ser i figur 3 en tydelig afgrænsning mellem /k/- og /o/-fonemerne i spektrogrammet, fordi /k/-fonemet, i og med at det er ustemt, ikke vil skabe lyd i talekanalen før lukket bliver opløst (Heegård Petersen et al. 2022: 54), og dermed heller ingen støj som i figur 3. Dette eksempel er taget fra Curlingklubben (Bonde & Fantino 2021: 25:05).

Ser vi derimod på eksemplet i figur 4, som kommer fra Holmgaard i Curlingklubbens Julefrokost del 2 (2022b: 48:30), så er der en højere grad af friktion i udtalen af /k/-fonemet. Vi ser formanter begynde at tage form i en ustemt konsonant. Figur 4, samt den generelle konsensus for ustemte konsonanter, fortæller os at dette ikke burde være tilfældet, for som Heegård Petersen et al. skriver, så har lukkelyde ikke nogen formanter, og dermed heller ingen lyd som kommer ud fra talekanalen i begyndelsen (2022: 54).

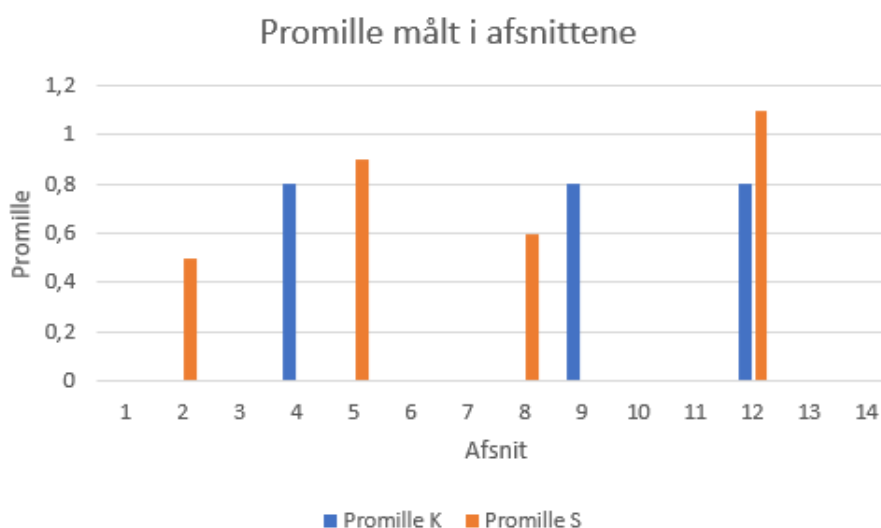
Islam Youssef har i sin undersøgelse af palatalisering i "Educated Cairene Arabic" stopkonsonanter fundet at der ved palatalisering findes en højere grad af "release noise burst" end ved ikke-palataliserede fonemer (Youssef 2015: 22). Dette betyder, at når palatalisering forekommer, er mængden af støj større, og den klare linje mellem konsonant og vokal bliver mindre tydelig. Vores eksempel på en stopkonsonant, nemlig /k/-fonemet finder nogle fællestræk med hvad Youssef observerer. Det påvirkede /k/-fonem i vores optagelse har fx. en lidt længere periode end i figur 3, og derudover observeres der også en højere grad af støj inden vokalen i "kom".

4. ØGET FOREKOMST AF PALATALISERINGEN

Ved brug af Bjorholms Corner Julekalender 2019 har vi optalt antallet af gange palatalisering forekommer hos talere som gradvist øger deres indtag af alkohol. Vores optællinger er lavet ud fra de 14 første afsnit i rækken af 24 afsnit udgivet på Facebook som en video-julekalender. Da afsnittene

ikke er lige lange, har vi valgt at foretage optællingen ud fra de første 3 minutter af hvert afsnit for at standardisere processen. Desuden er observationerne baseret på tale fra to af de tre værter fra julekalenderen (disse to refereres til som K og S), mens den sidste vært, M, er fravalgt fra processen grundet en stor risiko for fejlkilder, fordi hans naturlige, ædru tale i forvejen har et stort antal palataliseringer. Da vi forsøger at undersøge mængden af palatalisering grundet alkoholindtag, er denne beslutning truffet. Vi observerer hans naturlige tale som havende meget palatalisering allerede i første afsnit (Bjorholm 2019: afsnit 1, 0:30-0:40), og da ideen med julekalenderen er at se dem gå fra ædru til meget påvirkede, må man tage deres ord for gode varer, når de siger, at de er ædru i den første episode.

Optællingens data viser en sandsynlighed for en sammenhæng mellem mængden af alkohol indtaget og antallet af palataliserede konsonanter. Med afsæt i samme data forsøger vi endvidere at opstille nogle af de fonemkonstruktioner som vi i vores data ser lede til palatalisering oftere end andre. Dette gør det muligt for os at undersøge om vores data matcher Grønnums beskrivelse af hvordan der er palatalisering på alle konsonanter der følges af en palatal vokal eller konsonant (Grønnum 2009: 161), men også hvorvidt der kan udvides på vores forståelse i tilfældet af alkoholiseret udtale.

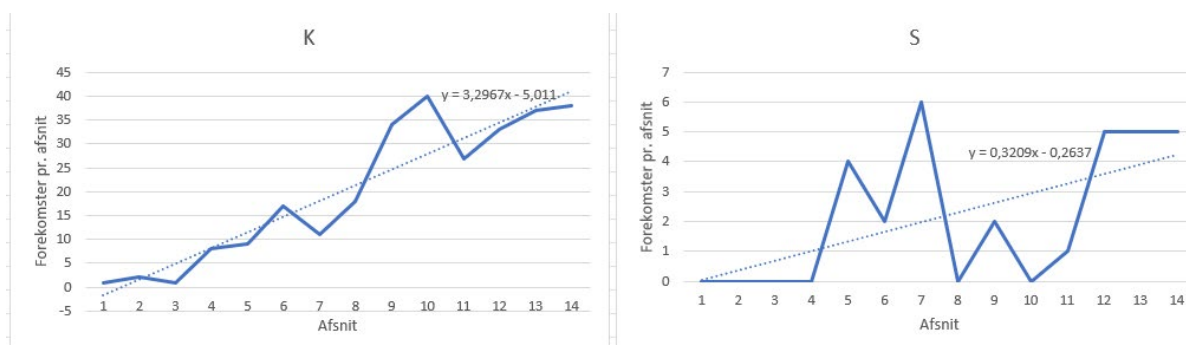

Figur 5: Målinger af promille over tid (angivet i julekalenderafsnit). K: orange, S: blå.

I ovenstående graf (figur 5) vises den promille som i afsnittene måles ved hjælp af et alkometer købt fra den kinesiske hjemmeside *Wish.com*. *Wish.com* er kendt for at have produkter af lav kvalitet til en meget lav pris. Ydermere bruges alkometeret ikke korrekt af professionelle, og ikke konsekvent i hvert afsnit eller på forskellige personer. Disse faktorer kan således have påvirket målingerne, og resultaterne må derfor læses med forbehold. På trods af dette kan man dog observere en stigning i promille i løbet af afsnittene, og alle værterne starter i afsnit 1 med en promillemåling på 0,0. I løbet af julekalenderen ender vennegruppen med at indtage omkring 16,5 genstande pr. person over de første 14 afsnit (se tabel 1 for et overblik over indtagne genstande), og den målte promille ved julekalenderens afslutning måles til 0.8 for K og 1.1 for S.

Tabel 1: Alkoholindtagelse, forekomster af palatalisering og promille per afsnit (1-14)

Afsnit	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Genstand pr. afsnit pr. pers	2	1	1	1,5	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1
Genstand i alt pr. pers	2	3	4	5,5	6,5	7,5	8,5	10,5	11,5	12,5	13,5	14,5	15,5	16,5
Palatali- seringer	1	2	1	8	13	19	17	18	36	40	28	40	42	43
K	1	2	1	8	9	17	11	18	34	40	27	33	37	38
S	0	0	0	0	4	2	6	0	2	0	1	5	5	5
Promille K	0	-	-	0,8	-	-	-	-	0,8	-	-	0,8	-	-
Promille S	0	0,5	-	-	0,9	-	-	0,6	-	-	-	1,1	-	-

Figur 6: Antal palataliseringer pr. afsnit for K (venstre) og S (højre)

For de to værter, S og K, har vi optalt forekomsten af palataliserede konsonanter i ord som ellers ikke palataliseres i standardtale. I Figur 6 herover ses antallet af palataliseringer på y-aksen og afsnittene på x-aksen. Det bør bemærkes, at værterne ikke taler lige meget i alle afsnit. Eftersom værterne indtager en genstand i løbet af hvert afsnit, og tilmed måler deres alkoholpromille et par gange undervejs (se figur 5), er x-aksen som måler tid, samtidig udtryk for øget alkoholindtag.

Herudover er der lavet lineære tendenslinjer for hver graf. Den lineære tendenslinje er anvendt ud fra en tanke om, at man ikke ved, hvordan en sådan vækst ville se ud, så dermed har vi tilnærmet os en sammenhængende tendenslinje. Dette gør dog, at der er nogle markante afvigelser i S' graf. Et andet grundlag for disse afvigelser kan være udtryk for en kønslig forskel, eller at hun ikke snakker så meget som K, da han er den primære vært. Som det kan ses på ovenstående tendenslinjer, er der for K en klarere sammenhæng mellem palataliseringer og alkoholindtagelse end det gælder for S. Hvad der specifikt kan skyldes dette er svært at sige, men da K, som var vært for programmet, taler betydeligt mere end S, og har dermed flere muligheder for at skabe palatalisering da han vil producere flere fonemer. På baggrund af den stigende graf kan vi dog med god sandsynlighed sige, at K palataliserer mere når han har drukket alkohol, end han gjorde ædru.

Det ukontrollerede miljø som denne julekalender foregår i, med et alkometer af lav kvalitet, ingen i forvejen aftalt mængde af taletid samt et ukontrolleret tidsaspekt, som i dette tilfælde er blevet registreret ud fra hvad formen af julekalenderen forudsætter, vil utvivlsomt udgøre store fejlkilder. Vi mener dog stadig at kunne foretage nogle interessante observationer på trods af det ukontrollerede miljø, og undgår dermed de etiske benspænd som der ellers følger med en sådan undersøgelse. Vi ser i de første 4 afsnit, at S absolut ingen palataliseringer har, og derefter forekommer disse periodisk. Det er dog ikke i samme mængde eller med samme regelmæssige stigning som hos K, men dog med en stigning af en art. Vi kan sandsynliggøre en sammenhæng mellem promillen og mængden af palataliserede fonemer, da begge er stigende gennem afsnittene.

5. FONEMKONSTRUKTIONER OG TENDENS TIL PALATALISERING

Gennem observationer fra dataindsamlingen kan vi observere at der er nogle generelle fonemkonstruktioner, som oftere resulterer i palatalisering end det er tilfældet for andre konstruktioner. Ifølge Grønnum (2009: 161) palataliseres konsonanter, når de efterfølges af palatale konsonanter eller vokaler. Vi kan ud fra vores datasæt konstatere at nogle fonemkonstruktioner falder sammen med denne palatalisering i højere grad end andre, hvilket vi viser i Tabel 2 herunder.

Tabel 2: Konsonanter og konsonantklynger, som palataliseres i data fra Brorholms Julekalender

Palataliserede fonem(klynger)	g+l	p	k+l	g	s+k	t	s+t	k	n	l	s	d	v	j
Antal	27	3	12	18	12	112	8	48	2	21	14	27	1	1
Procentfordeling	9	1	4	6	4	37	3	16	1	7	5	9	0	0

5.1 /t/-palatalisering

I vores datasæt er den hyppigste palatalisering fonemkonstruktionen /t/ efterfulgt af en palatal vokal eller konsonant. Dette udgør 30% af forekomsterne i vores datasæt. Dette er ikke overraskende, da netop dette fonem ofte fremhæves i litteraturen om palatalisering (e.g., Heegård Petersen et al. 2022: 158). Et eksempel på denne variant i sproget er ved et ord som “tusind”, som udtales [ˈtʰusən] (Bjorholm 2019: afsnit 10, 1:44).

Denne form for palatalisering er en måde hvorpå tungen ikke behøver være lige så præcis, som når tungespidsen skal ramme over alveolarranden, og dette kan forklares ved at alkoholindtaget påvirker talerens muskelkontrol i nogen grad. Hvad der er værd at bemærke, er, at denne palatalisering ikke kun findes i starten af et ord, men endvidere er hyppig med 19 forekomster på ordet “faktisk”, udtalt [ˈfagtʰisʰg] (Bjorholm 2019: afsnit 9, 1:12) hvor [t]-lyden har palataliseringen inde midt i ordet. Her observerer vi at /t/-fonemet stadig udtales stavelsesinitialt, og at vi stort set ikke oplever palatalisering i andre konstruktioner.

5.2 /k/-palatalisering

Den næsthypigste palatalisering er /k/-fonemet med 16% af forekomsterne (se Tabel 2). Udover /k/-palataliseringerne udgør /k+l/-konstruktionen 4% af de optalte palataliseringer. Fonemet /k/ har en velær artikulation (Heegård Petersen et al. 2022: 59), som gør at bagtungen er i en position som putter fortungen tæt på den hårde gane. Som ved /t/ var den hyppigste instans af /k/-palatalisering, når /k/ var stavelsesinitial, som for eksempel i “kalender” udtalt [ˈkælənðø] (Bjorholm 2019: afsnit 10, 1:39), som her efterfølges af en [æ]-lyd, som har et artikulationssted som er forholdsvis langt fremme, dog uden en specielt høj tungehøjde (Heegård Petersen et al. 2022: 77). Dette passer ikke med Grønnums beskrivelse af palatalisering på konsonanter. Dette er en tendens vi observerer igennem datasættet som vi undrer os over. Netop at der kan fremkaldes palatalisering på et fonem som ikke efterfølges af en palatal vokal eller konsonant. Vi mener ud fra vores data at dette kan have noget med artikulationsstedet af fonemet som palataliseres på at gøre, men mere herom senere.

Samme princip ser vi ved eksemplet “kender”, udtalt [ˈkʰɛnɐ] (Bjorholm 2019: afsnit 9, 0:33), hvor der er en vokal efter /k/-fonemet, som er så langt fremme i munden at det på trods af en meget åben artikulation, skaber en palatalisering på /k/-fonemet.

5.3 /g/-palatalisering

I datasættet udgør palatalisering på /g/-fonemet omkring 6% af tilfældene (se tabel 2), eksempelvis på et ord som “giver” udtalt [ˈgʰiv] (Bjorholm 2019: afsnit 10, 1:07). Her opfylder konstruktionen Grønnums krav, da /i/ er artikuleret langt fremme i munden og har en høj tungehøjde, der giver en palatal artikulation.

Konstruktionen /g+l/ er her talt udover de 6% som palatalisering af /g/ alene udgør. Denne konstruktion udgør 9% af de optalte palataliseringer. Dette kan skyldes at /l/, i tråd med Grønnums forståelse, altid er palataliseret i en vis grad, og dermed er det nemt at overføre denne palatalisering til /g/-fonemet i fx et ord som “glædelig” udtalt [ˈgʰlɛðɐlɪ] (Bjorholm 2019: afsnit 1, 0:09), hvor der

forekommer palatalisering på /g/, som vi mener overføres fra /l/-fonemet til trods for [ɛ] lydens forholdsvis åbne artikulation.

5.4 /l/-palatalisering

Selvom /l/-fonemets palatalisering i vores datasæt kun udgør 7%, mens palatalisering af /d/-fonemet udgør 9% (se tabel 1), mener vi, at palataliseringen på /l/ er mere prominent, og at /l/-fonemet ofte ”fremkalder” palatalisering hos andre fonemer, da der i datasættet både findes /k+l/-konstruktionen og /g+l/-konstruktionen, som sammen med /l/ i alt udgør 20% af datasættet (se tabel 1). Her er der altså tale om 3 konstruktioner med /l/-fonemet, som fremkalder en meget hørbar palatalisering.

I ordet ”klipper” har vi vurderet auditivt, at der er palatalisering på /k/- og /l/-fonemerne, så det udtales [ˈkʲɪɪbɐ] (Bjørholm 2019: afsnit 9, 1:21). Vi mener at dette forekommer, da /k/-palataliseringen fremkaldes af /l/-fonemets i forvejen tydelige og ”indbyggede” palatalisering, som forøges af den efterfølgende vokal [e], som ligger både højt og langt fremme i munden. Der er altså tale om en form for dominoeffekt som ses i ordet, da [e] fremkalder [l]’s som så fremkalder [k]’s palatalisering. Denne effekt fremkaldes af en form for dobbelt afhængighed af /l/-fonemet, og netop derfor mener vi at /l/-fonemet er et af de vigtigste i palataliseringen, og dette specielt inden for alkoholpåvirket tale.

At /l/-fonemets grad af palatalisering forstærkes af alkoholens påvirkning ses i et ord som ”klart” udtalt [ˈkʲlɑ̃ɐd] (Bjørholm 2019: afsnit 5, 0:24), hvor /l/-fonemet efterfølges direkte til en åben vokal. Da palataliseringen på /l/ er der i forvejen, forstærkes denne af alkoholen i en sådan grad, at der på trods af den åbne [ɑ]-lyd, stadig er palatalisering på /k/ og /l/. Denne effekt er altså så kraftig, at den på trods af en meget åben vokal, kan fremkalde palatalisering.

Opsummerende peger vores undersøgelse på en tendens til øget palatalisering på en række fonemkonstruktioner i forbindelse med alkoholindtag. Fonemerne vi observerer oftest, er først og fremmest /t/, hvilket var forventeligt da det er det fonem der ofte bruges i forbindelse med palatalisering på dansk. Vi observerer dog også /k/, /g/ og /l/ i høj grad i datasættet. Hvad vi ser, er altså at /l/, som er et approksimeret lateralt fonem, og som Nina Grønnum i forvejen mener har palatalisering, forstærkes i nogen grad af alkoholindtaget i taleren. Hvad vi derudover observerer, er at der er en tilbøjelighed til at velære, lukkede fonemer bliver palataliserede. Slutteligt er det værd at nævne at den palatalisering vi ser i vores data oftest, forekommer stavelsesinitialt. Om det er enkeltfonemer eller konsonantklynger synes underordnet, og det synes at ved det stavelsesinitiale så er der, efter alkoholindtaget, en uafhængighed fra hvilken vokal der følger palataliseringen i artikulationen.

7. KONKLUSION

Motivationen for vores undersøgelse var fra start at undersøge om man kunne opstille en kausalitet mellem indtaget af alkohol og forekomster af palatalisering. Derudover var intentionen også at vise, hvordan alkoholiseret udtale er muligt at undersøge uden etiske benspænd, da vi har indtryk af at dette problem kan være én af grundene til, at dette felt ikke er undersøgt mere i dansk tale. Da al data, som er brugt i undersøgelsen, ligger offentligt tilgængeligt, uden vores indblanding i informanternes

indtag af alkohol, mener vi at have identificeret en måde at undersøge alkoholiseret tale, som er etisk forsvarlig, og derfor gør det også muligt at undersøge fænomenet mere i dybden i fremtiden.

For at undersøge sammenhængen mellem alkoholindtag og antal palataliserede fonemer, talte vi disse op i Bjørnholms Corner Julekalender. Vi kunne identificere en stigning i K's palataliserede fonemer som afsnittene skred frem og promillen blev højere. Det siges dog med en vis usikkerhed, da vi også observerede at S' palataliseringer var mere sporadiske gennem afsnittene. Dette kan dog skyldes at S generelt talte mindre end K.

Ydermere har vi undersøgt forekomsterne af palataliseringer, og fundet at der er regelmæssigheder i vores data for hvilke konsonanter der får en palataliseret udtale, samt hvor disse optræder, hvilket er i overensstemmelse med hvad vi ved om palatalisering generelt. Vi ser eksempelvis at /k/-fonemet kan få denne sekundære artikulation i 16% af de optalte palataliseringer, når det efterfølgende fonem er en fortunevokal som fx i ordet "kalender", som udtales ['kælənðv]. Dette på trods af Grønnums beskrivelse af at den efterfølgende [æ]-vokal burde have været palatal for at fremkalde palatalisering. Disse fænomener er de samme som vi ser hos Curlingklubbens Julefrokost Special, hvor vi, grundet en bedre lyd kvalitet, har haft mulighed for at sammenligne fonemerne /k/ og /l/ udtalt i ædru tilstand og påvirket tilstand. Vi har diskuteret hvordan tungens svækkelse manifesterer sig i forbindelse med alkoholpåvirket tale.

Med vores analyser af fonetiske transskriptioner fra både Curlingklubben og Bjørnholms Corner Julekalender kan vi sandsynliggøre at alkoholpåvirket tale har øget palatalisering, som vi forklarer med mindsket muskelkontrol i tungen. Vores analyser viser at palatalisering i visse sammenhænge bliver mere hørbar, som på /l/-fonemet, og at det andre steder forekommer på fonemer som i standardtale ikke er forventet som havende palatalisering som i førnævnte "kalender". Med dette studie foreslår vi en etisk forsvarlig måde at undersøge udtaleændringer som resultat af talernes alkoholindtag.

REFERENCER

- Baugh & J. Scherzer (eds.): *Language in Use*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Bjorholms Corner. *Videoer*. [Facebook side]. Facebook. Bjorholms Corner Julekalender. 2019. (1.-14. december). <https://www.facebook.com/bjorholmscorner/videos> (tilgået d. 7. maj 2023)
- Bonde, Christian og Fantino, Maria. 2021. "Curlingklubben Special - Worst of 2021" *DR P3 Curlingklubben*. <https://www.dr.dk/lyd/p3/curlingklubben/curlingklubben-2021/curlingklubben-special-worst-of-2021-13332121818> (tilgået d. 10. oktober 2023)
- Bonde, C. & M. Fantino. 2022a. Worst of Curlingklubben – den store julefrokost, del 2. *DR P3 Curlingklubben*. 23. december 2022. <https://www.dr.dk/lyd/p3/p3-med-christian-og-maria/curlingklubben-podcast-2022-01-01-05-00-93> (tilgået d. 7. maj 2023).
- Bonde, C. & M. Fantino. 2022b. Worst of Curlingklubben – den store julefrokost, del 2. *DR P3 Curlingklubben*. 24. december 2022. <https://www.dr.dk/lyd/p3/p3-med-christian-og-maria/curlingklubben-podcast-2022-01-01-05-00-16> (tilgået d. 7. maj 2023).
- Bonde, C. & M. Fantino. 2022c. Worst of Curlingklubben – den store julefrokost, del 3. *DR P3 Curlingklubben*. 25. december 2022. <https://www.dr.dk/lyd/p3/p3-med-christian-og-maria/curlingklubben-podcast-2022-01-01-05-00-70> (tilgået d. 7. maj 2023).
- Burns, E. D., Nusbaumer, M. R., & Reiling, D. M. 2003. Think they're drunk? Alcohol servers and the identification of intoxication. *Journal of drug education*. 33(2). 177-186. DOI: [10.2190/8U4B-U3VV-WBDN-UKEH](https://doi.org/10.2190/8U4B-U3VV-WBDN-UKEH)
- Heegård Petersen, J., Juul, H., Pharaon, N. og Maegaard M. 2022. *Udtalt: En introduktion til dansk fonetik* 1. udg., 2. oplag.
- Grønnum, N. 2009. *Fonetik og Fonologi*. 3. udg. København: Akademisk Forlag. Samfundslitteratur.
- Labov, W. 1981. *Field Methods of the Project on Linguistic Change and Variation*. Sociolinguistic Working Paper 81. Austin, TX: South Western Educational Development Laboratory.
- Lester, L. og Skousen, R. 1974. *The Phonology of Drunkenness*. Chicago: Chicago Linguistic Society. 233-239.
- Pisoni, D. B. og Martin, C. S. 2012. Effects of Alcohol on the Acoustic-Phonetic Properties of Speech: Perceptual and Acoustics Analyses. *National Library of Medicine*. 13(4). 577-587. DOI: [10.1111/j.1530-0277.1989.tb00381.x](https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.1989.tb00381.x)
- UCL Division of Psychology and Language Sciences. 2020. Intermediate Phonetics. Speech, hearing & phonetic sciences: <https://www.phon.ucl.ac.uk/courses/plin0065/week7.php> (tilgået d. 10. oktober 2023)
- Youssef, I. 2016. *Palatalization in educated Cairene Arabic*. Nordlyd. 42. DOI: [10.7557/12.3739](https://doi.org/10.7557/12.3739)